

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

DIGITÁLNÍ UČEBNÍ MATERIÁL

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0969
Název školy	Gymnázium Česká a Olympijských nadějí, České Budějovice, Česká 64
Název materiálu	VY_32_INOVACE_ZSV_1_4_ZIK_14_OPERACE_REINHARD
Autor	Mgr. Martin Zikmunda
Tematický okruh	Antisemitismus a holocaust
Ročník	1. – 4.
Datum tvorby	31.01.2014
Anotace	Operace Reinhard
Metodický pokyn	Pracovní list je určen jako výuková pomůcka se zaměřením na mezipředmětové vztahy předmětů dějepis, základy společenských věd, zeměpis i jako materiál k samostudiu. Možnosti využití: promítání, práce jednotlivců nebo dvojic u PC, vtištění pracovního listu.
Pokud není uvedeno jinak, použitý materiál je z vlastních zdrojů autora.	

Pracovní list

Operace Reinhard

Využitelné pomůcky:

Atlas světa, Slovník cizích slov, internetové zdroje

Seznam citací:

¹ AUTOR NEUVEDEN. *Operace Reinhard* [online]. [cit. 31.1.2014]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Operace_Reinhard

² AUTOR NEUVEDEN. *Vyhlazovací tábor Belzec* [online]. [cit. 31.1.2014]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vyhlazovac%C3%AD_t%C3%A1bor_Belzec

³ AUTOR NEUVEDEN. *Vyhlazovací tábor Sobibor* [online]. [cit. 31.1.2014]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vyhlazovac%C3%AD_t%C3%A1bor_Sobibor

⁴ AUTOR NEUVEDEN. *Vyhlazovací tábor Treblinka* [online]. [cit. 31.1.2014]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vyhlazovac%C3%AD_t%C3%A1bor_Treblinka

⁵ LONIO17. *File:Polska okupacja 1944.png* [online]. [cit. 31.1.2014]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Polska_okupacja_1944.png

⁶ Obrázek zpracován pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“

⁷ Obrázky zpracovány pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“

⁸ Obrázek zpracován pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“

Výchozí text

Operace Reinhard¹

Operace Reinhard (také Operace Reinhardt, německy Aktion Reinhardt nebo Einsatz Reinhardt) představovala kódové označení pro nacistický plán vyvraždit Židy žijící v polském Generálním gouvěrnementu. Většina badatelů se domnívá, že akce byla pojmenována po hlavním koordinátorovi tzv. konečného řešení Reinhardu Heydrichovi.

Operace začala v březnu 1942 a pro její potřeby byly zřízeny tři vyhlazovací tábory – Belzec, Sobibor a Treblinka – všechny na území, které náleželo do předválečného Polska. Během přibližně jednoho a půl roku, kdy tyto tábory fungovaly, v nich nacisté zavraždili více než 1,5 miliónů Židů a některých dalších etnik (Treblinka asi 800–900 tisíc, Belzec 434–600 tisíc, Sobibor asi 200–250 tisíc). Začátkem roku 1943 přestal fungovat tábor Belzec, který přežili jen dva vězni, a do listopadu 1943 oba zbývající tábory. V Sobiboru a Treblince si vězni využívání na chod tábora a „zpracování“ transportů uvědomili, že zrušení táborů znamená jejich smrt a povstali. Věděli, jak dopadli vězni z Belce, kteří byli v souvislosti se zrušením tábora kompletně vyhlazeni. Podařilo se utéct mnoha desítkám z nich. Tábory byly následně zahlazeny a půda oseta či osázena. Operace Reinhard tímto skončila. Většina nacistických účastníků byla poté odvolána do severní Itálie na akce proti partyzánům a Židům. Po válce došlo k několika soudním procesům vůči nacistům a Ukrajincům, kteří se podíleli na zřízení a chodu táborů.

Vyhlazovací tábor Belzec²

Belzec byl první z nacistických vyhlazovacích táborů vytvořených za účelem naplnění Aktion Reinhardt. Tábor byl vytvořen v roce 1942 v okupovaném Polsku nedaleko vesnice Belzec, ležící při železniční trati Lublin-Lvov. Toto území bylo v té době součástí Generálního gouvěrnementu.

V táboře bylo za krátkou dobu jeho provozu (od března 1942 do prosince 1942) zavražděno asi 435 000 židů v plynových komorách. Tábor byl prvním z řady účelových zařízení určených pouze pro vyvraždění židovské populace z dané lokality, které bylo po naplnění cíle zrušeno. V krátké době následovaly tábory Sobibór a Treblinka se stejným účelem a osudem. Internaci ve vyhlazovacím táboře Belzec přežili pouze dva Židé: Rudolf Reder a Chaim Herszman. Nedostatek svědků je tak důvodem poměrně malé znalosti o táboře.

V Belzecu se stal svědkem příjezdu transportu židů ze Lvova (v srpnu 1942) příslušník SS Kurt Gerstein. Ze 6700 lidí bylo 1450 již mrtvých. V doprovodu velitele sledoval selekci příchozích a následně zavraždění asi 3000 osob z transportu v plynových komorách. Gerstein pak usiloval informovat o hromadném vyvražďování židů neutrální země a jednotlivé osobnosti. Svědectví sepsal ve zprávě, které se dostalo významné pozornosti u norimberského tribunálu při vyšetřování holokaustu.

Velitelem byl Christian Wirth, táborem prošli i další neblaze proslulí příslušníci SS jako například Kurt Franz.

Vyhlazovací tábor Sobibor³

Nacistický vyhlazovací tábor Sobibor (německy: *Vernichtungslager Sobibor*) se nacházel asi 4 km od stejnojmenné vesnice Sobibór v jihovýchodním Polsku. V období od

---

¹ AUTOR NEUVEDEN. *Operace Reinhard* [online]. [cit. 31.1.2014]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Operace_Reinhard

² AUTOR NEUVEDEN. *Vyhlazovací tábor Belzec* [online]. [cit. 31.1.2014]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vyhlazovac%C3%AD_t%C3%A1bor_Belzec

³ AUTOR NEUVEDEN. *Vyhlazovací tábor Sobibor* [online]. [cit. 31.1.2014]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vyhlazovac%C3%AD_t%C3%A1bor_Sobibor

května 1942 do října 1943 tam bylo zavražděno asi 250 000 lidí. Tábor vznikl v rámci Aktion Reinhardt po vyhlazovacím táboře Belzec a před vyhlazovacím táborem Treblinka.

V okolí Sobiboru vznikalo od roku 1940 velké množství pracovních táborů (*Arbeitslager*), převážně zemědělského charakteru - např. Krychów, Ruda Opalin, Osowa, Sawin, Sajczyce, Tomaszówka, Ujazdów, Włodawa, Luta. V těchto táborech pracovali převážně Židé a Poláci. Po vzniku vyhlazovacího tábora byly početní stavy těchto pracovních táborů občas doplňovány lidmi přivezenými do Sobiboru.

Lokalitu pro umístění tábora v bažinatém, zalesněném a řídko osídleném území vybrala Ústřední stavební správa SS obvodu Lublin. Stavba tábora byla zahájena v březnu 1942 přímo naproti železniční zastávce Sobibór. Výstavbou byl pověřen SS-Obersturmführer Richard Thomalla. Stavební práce prováděli místní lidé z okolních vesnic a asi 80 Židů z nedalekých ghatt. Židé byli po dokončení těchto prací zastřeleni. Tábor zaujímal plochu o rozloze 600x400 m, později byl rozšířen až na 58 hektarů.

Na počátku dubna 1942 byl v zájmu urychlení stavebních prací jmenován velitelem tábora Franz Stangl. Na přelomu dubna a května byl již tábor schopen přijmout první transporty.

14. října 1943 se zhruba 600 vězňů zaměstnaných v táboře pod vedením sovětského válečného zajatce Alexandra Pečerského vzbouřilo. Po povstání v Treblince 2. srpna 1943 bylo povstání v Sobibóru druhé úspěšné ve vyhlazovacích táborech. Příběh povstání byl ztvárněn ve filmu *Escape from Sobibor*.

Veliteli tábora byli Richard Thomalla, Franz Stangl, duben - září 1942, Franz Reichleitner do povstání v roce 1943

Vyhlazovací tábor Treblinka⁴

Treblinka byl nacistický vyhlazovací tábor v Polsku. Je položen zhruba 100 km severovýchodně od Varšavy na břehu řeky Západní Bug u stejnojmenné vesnice.

Původně (od roku 1941) se jednalo o pracovní tábor, ale již v červenci 1942 byl založen vyhlazovací tábor, tzv. Treblinka II, zde bylo prováděno systematické vyhlazování, především polských Židů. Tábor byl zrušen po vzpouře v srpnu 1943. Odhady počtu zavražděných se velmi liší, nejčastěji bývá udáváno 730 až 900 tisíc mrtvých (podle jiných pramenů až 1 000 000). Stal se tak druhým nejvražednějším táborem po Auschwitz–Birkenau II v době holokaustu. V poměru zabitých ku přeživším (cca 1 přeživší na min. 10 000 zabitých) má Treblinka hrůzné prvenství. Přežili pouze uprchlí vězni. Vzhledem k relativně krátké době provozu (červenec 1942 – srpen 1943) a počtu obětí Treblinka drží děsivý rekord v počtu zavražděných na jednom místě v celé historii lidstva. Většina vězňů byla přivezena transporty z varšavského gheta.

Ještě před spuštěním Operace Reinhard bylo vyhlazeno okolo jednoho miliónu Židů. A to převážně příslušníky mobilních jednotek Einsatzgruppen spadajícími pod SS, kteří vraždili na území okupovaném Němci. Během systematického vyvražďování vyšla najevo skutečnost, že Němci nemohou postřílet milióny Židů, kteří jsou koncentrováni v ghettu ve Varšavě a v dalších ghettech a koncentračních táborech po celé zemi. Nalezené řešení předpokládalo výstavbu vyhlazovacích táborů. Treblinka byla připravena k provozu 24. července 1942, kdy započal přesun Židů do tábora.

---

⁴ AUTOR NEUVEDEN. *Vyhlazovací tábor Treblinka* [online]. [cit. 31.1.2014]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Vyhlazovac%C3%AD_t%C3%A1bor_Treblinka

Mapa Operace Reinhard⁵ – upravená mapa⁶

⁵ LONIO17. *File:Polska okupacja 1944.png* [online]. [cit. 31.1.2014]. Dostupný na WWW: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Polska_okupacja_1944.png

⁶ Obrázek zpracován pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“

MAĎARSKO	- název státu, územního celku
Provincie Dolní Slezsko	- název administrativního celku nacistického Německa
Tarnopol (Ternopil) ●	- název města v tehdeším Polsku před 2. sv. v. (současný název / český název)
Belzec ●	- název vyhlazovacího tábora Operace Reinhard
1. 9. 1939	- stav ke konkrétnímu datu
maď.	- připojeno k Maďarsku / maďarské území
rum.	- připojeno k Rumunsku / rumunské zemi
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- rozsah Maďarska a Slovenska v důsledku rozpadu Česko-Slovenska v březnu 1939
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- hranice Československa před listopadem 1938
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- hranice Rumunska
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- hranice Polska před 1. 9. 1939
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- hranice Svobodného města Gdaňsk před 1. 9. 1939
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- hranice Lotyšska a Litvy před červnem 1940
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- hranice nacistického Německa a Sovětského svazu po porážce Polska v říjnu 1939
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- hranice říšských komisariátů v r. 1941
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- území říšských komisariátů
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- Generální gouvernement
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- Distrikt Halič - součást Generálního gouvernementu
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- Provincie Východní Prusko
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- Bialystocký okres - součást Provincie Východního Pruska
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- Říšská župa Gdaňsk-Západní Prusko
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- Říšská župa Warta (Povartí)
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- Provincie Dolní Slezsko
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- Provincie Horní Slezsko
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	- Říšská župa Pomořany 1 - Říšská župa Sudety

Vytvořené obrázky⁷

⁷ Obrázky zpracovány pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“

1. Která tvrzení vzhledem k výchozímu textu a mapě (viz výše) jsou správná? Více jak jedna možnost je správná.

- a) Operace Reinhard se týkala i Židů z Distriktu Halič.
- b) Pro účel Operace Reinhard byly zřízeny čtyři vyhlazovací tábory.
- c) Operace Reinhard trvala od března 1942 do prosince 1943.
- d) Prvním vyhlazovacím táborem Operace Reinhard byl Belzec.
- e) Kurt Gerstein, informující o vraždění v Belzecu, byl příslušníkem SS.
- f) Alexandr Pečerský se do tábora Sobibor mohl dostat nejdříve v r. 1942.
- g) Vyhlazovací tábor Treblinka je prvním nejvražednějším táborem, co do počtu obětí, mezi vyhlazovacími tábory Operace Reinhard.

2. Která tvrzení nelze vyčíst / vyvodit z mapy (včetně vysvětlivek), jsou „nesprávná“? Více jak jedna odpověď je možná.

- a) Celá Provincie Východní Prusko byla součástí nacistického Německa před porážkou Polska v říjnu 1939.
- b) Území Svobodného města Gdaňsk se stalo po porážce Polska v říjnu 1939 součástí Říšské župy Pomořansko.
- c) Hranice mezi říšskými komisariáty je vyznačena dvojitou modrou přerušovanou čarou.
- d) V rámci Operace Reinhard jsou na mapě znázorněny dva vyhlazovací tábory.
- e) Na mapě jsou vyznačeny tři provincie.
- f) Na mapě je znázorněno šest administrativních celků, které byly zcela nebo částečně součástí nacistického Německa před napadením Polska 1. 9. 1939.
- g) Litva a Lotyšsko nebyly 1. 9. 1939 napadeny nacistickým Německem ani Sovětským svazem.
- h) Na mapě jsou znázorněny územní zisky Maďarska k r. 1940.
- i) Uvedená zkratka *mad'* znamená Maďarsko.
- j) Město Vilnius bylo součástí Polska před 1. 9. 1939.
- k) Provincie Horní Slezsko by hraničila se současnou Českou republikou.
- l) Předválečné Československo, do r. 1938, nesousedilo s Rumunskem.

3. Vysvětli možné souvislosti mezi následujícími dvojicemi termínů na základě výchozího textu nebo mapy.

- a) Bialystok – Provincie Východní Prusko
- b) Escape from Sobibor – Alexander Pečerskij
- c) Stanislawow – Ivano-Frankivsk
- d) Litva – Lotyšsko
- e) Belzec – Lublin-Lvov

4. Která vysvětlivka mapy (viz výše) chybí? Náповěda – jedná se o vysvětlivku vztahující se k použité barvě. Dokážeš definovat její význam?

Řešení

1. Která tvrzení vzhledem k výchozímu textu a mapě (viz výše) jsou správná? Více jak jedna možnost je správná.

- a) Operace Reinhard se týkala i Židů z Distriktu Halič. (správně)
- b) ~~Pro účel Operace Reinhard byly zřízeny čtyři vyhlazovací tábory.~~
- c) ~~Operace Reinhard trvala od března 1942 do prosince 1943.~~
- d) Prvním vyhlazovacím táborem Operace Reinhard byl Belzec. (správně)
- e) Kurt Gerstein, informující o vraždění v Belzecu, byl příslušníkem SS. (správně)
- f) Alexandr Pečerský se do tábora Sobibor mohl dostat nejdříve v r. 1942. (správně)
- g) Vyhlazovací tábor Treblinka je prvním nejvražednějším táborem, co do počtu obětí, mezi vyhlazovacími tábory Operace Reinhard. (správně)

2. Která tvrzení nelze vyčíst / vyvodit z mapy (včetně vysvětlivek), jsou „nesprávná“? Více jak jedna odpověď je možná.

- a) Celá Provincie Východní Prusko byla součástí nacistického Německa před porážkou Polska v říjnu 1939. (nelze vyčíst / vyvodit z mapy, tvrzení je nesprávné)
- b) Území Svobodného města Gdaňsk se stalo po porážce Polska v říjnu 1939 součástí Říšské župy Pomořansko. (nelze vyčíst / vyvodit z mapy, tvrzení je nesprávné)
- c) ~~Hranice mezi říšskými komisariáty je vyznačena dvojitou modrou přerušovanou čarou.~~
- d) V rámci Operace Reinhard jsou na mapě znázorněny dva vyhlazovací tábory. (nelze vyčíst / vyvodit z mapy, tvrzení je nesprávné)
- e) ~~Na mapě jsou vyznačeny tři provincie.~~
- f) Na mapě je znázorněno šest administrativních celků, které byly zcela nebo částečně součástí nacistického Německa před napadením Polska 1. 9. 1939. (nelze vyčíst / vyvodit z mapy, tvrzení je nesprávné)
- g) ~~Litva a Lotyšsko nebyly 1. 9. 1939 napadeny nacistickým Německem ani Sovětským svazem.~~
- h) Na mapě jsou znázorněny územní zisky Maďarska k r. 1940. (nelze vyčíst / vyvodit z mapy, tvrzení je nesprávné)
- i) Uvedená zkratka *mad'* znamená Maďarsko. (nelze vyčíst / vyvodit z mapy, tvrzení je nesprávné)
- j) ~~Město Vilnius bylo součástí Polska před 1. 9. 1939.~~
- k) ~~Provincie Horní Slezsko by hraničila se současnou Českou republikou.~~
- l) Předválečné Československo, do r. 1938, nesousedilo s Rumunskem. (nelze vyčíst / vyvodit z mapy, tvrzení je nesprávné)

3. Vysvětlí možné souvislosti mezi následujícími dvojicemi termínů na základě výchozího textu nebo mapy.

- a) Bialystok – Provincie Východní Prusko
  - a. Bialystok je na území Bialystockého okresu, který je součástí Provincie Východní Prusko.
- b) Escape from Sobibor – Alexander Pečerskij
  - b. Escape from Sobibor je film pojednávající o povstání Židů v Sobiboru, které organizoval Alexander Pečerskij.
- c) Stanislawow – Ivano-Frankivsk
  - c. Jedná se o dva různé názvy jednoho města.

d) Litva – Lotyšsko

d. Jde o pobaltské státy, které byly samostatnými státy do června 1940, než je anektoval Sovětský svaz.

e) Belzec – Lublin-Lvov

e. Vyhlašovací tábor Belzec je na trati Lublin-Lvov.

4. Která vysvětlivka mapy (viz výše) chybí? Nápowěda – jedná se o vysvětlivku vztahující se k použité barvě. Dokážeš definovat její význam?

Vytvořený obrázek⁸

Jedná se o vysvětlivku žluté barvy. Na mapě jsou touto barvou znázorněny oblasti na severní hranici Slovenska. Jedná se o území, která byla postoupena Slovensku Třetí říší (nacistickým Německem) po porážce Polska v říjnu 1939. Jedná se původně o historicky slovenská území Oravy a Spiše (na mapě jsou označena pod Krakovem) a Kysuce (na mapě je označeno pod Katovicemi), které si po Mnichovské dohodě v r. 1938 připojilo Polsko.

---

⁸ Obrázek zpracován pomocí volného softwaru „Zoner Callisto 5 FREE“